

JURYRAPPORT DE GOUDEN LIJST 2011

De jury van de Gouden Lijst 2011, bestaande uit:

Gerlien van Dalen (voorzitter), Inger Bos, Eva Riem, Annemarie Terhell en Jasmijn Verhees heeft de volgende boeken voorgedragen ter bekroning met een Gouden Lijst of een Eervolle Vermelding. De Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek heeft deze voordracht overgenomen.

GOUDEN LIJST

Beste oorspronkelijk Nederlandstalig boek *Soldaten huilen niet* - Rindert Kromhout

Uitgeverij Leopold

Beste vertaalde boek *Tamar* - Mal Peet

Uitgeverij van Goor

EERVOLLE VERMELDINGEN

Achter de stilte – Beate Teresa Hanika

Uitgeverij Lemniscaat

Als je terugkomt - Rebecca Stead

Em. Querido's Uitgeverij

Dieven - Will Gatti

Em. Querido's Uitgeverij

ALGEMENE INLEIDING

De Griffeljury 2010 worstelt met keuzes, zoals iedere jury doet. Maar het is niet alleen een worsteling met de onvoorstelbaar grote hoeveelheid mooie boeken waaruit we moeten kiezen, maar ook met een grens: DE BOVENGRENS. In het Reglement voor de beoordeling van kinderboeken ten behoeve van de jaarlijkse toekenning van de Gouden Griffel, de Zilveren Griffels, de Vlag & Wimpels en de Boekensleutel staat nadrukkelijk aangegeven dat het bij de Griffels gaat om boeken voor kinderen tot en met 11 jaar. De basisschoolleeftijd dus.

Het wegvallen van de Gouden Zoen was voelbaar. De Dioraphte Jongerenliteratuurprijs die in 2010 is ingesteld, heeft betrekking op boeken voor jongeren vanaf 15 jaar. De categorie 12-15, boeken voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs, viel buiten de boot. En juist in deze categorie las de jury veel mooie verhalen. Zonder literaire prijzen krijgen deze geweldige boeken waarschijnlijk niet de aandacht die ze verdienen. Het in 2009 verschenen overweldigende, meeslepende, muzikale, persoonlijke en verbeeldingvolle Kiek van Mariken Jongman, bijvoorbeeld.

De jury trok de stoute schoenen aan en vroeg de CPNB of zij wilde nadenken (opnieuw) een prijs voor de categorie 12+ in te stellen.

Inmiddels is het september 2011 – en er bestaat een literaire prijs voor de categorie 12+: de Gouden Lijst. Het is mooi en lovenswaardig dat de CPNB heeft besloten de lacune te dichten, en een nieuwe vakjuryprijs in te stellen voor boeken voor scholieren in de onderbouw van het middelbaar onderwijs – een leeftijd om huiveringwekkende, realistische, ingrijpende en meeslepende boeken te lezen waarvan je geniet, huivert en groeit.

In 2010 verschenen in deze categorie veel boeken die bijzonder lezenswaardig zijn. Boeken die wat betreft leeftijd, problematiek en belevingswereld van de hoofdpersonen en door hun complexiteit lezers in de basisschoolleeftijd ontstijgen, maar juist twaalf- tot vijftienjarigen zullen aanspreken. Literaire uitwerkingen van zoektochten naar identiteit en zelfverwerkelijking, dromen, ijdelheid, eerlijkheid, drukkende herinneringen en zware familieverhoudingen. Zwaardere onderwerpen gegoten in een literair bouwwerk dat raakt aan de kern, maar voor een twaalf-, dertien- of veertienjarige voldoende lichtvoetig en interessant is. Boeken die niet alleen mogelijkheden tot identificatie bieden, maar ook hun honger naar kennis over de wereld van vroeger en nu kunnen stillen. Rakend aan de dagelijkse werkelijkheid, maar het mag ook best rauw zijn, of gaan over wat erachter ligt en minder zichtbaar is. Het is de kunst zonder moraliteit morele aspecten van allerlei aard, aspecten waarvoor kinderen juist op deze leeftijd oog hebben, te beroeren.

Een aantal auteurs is daarin bijzonder goed geslaagd, en de jury nomineert met genoegen de volgende vijf boeken voor de Gouden Lijst 2011:

Achter de stilte van Beate Teresa Hanika, waarin incestueuze verhoudingen en opbloeiende puberliefde ingenieus samen op gaan;

Als je terugkomt van Rebecca Stead, een boek met knap verweven verhaallijnen dat speelt eind jaren '70 in New York;

Dieven van Will Gatti, een rauw en realistisch verhaal over het leven van twee weeskinderen in de sloppenwijk van een Zuid-Amerikaanse stad;

Soldaten huilen niet van Rindert Kromhout, een roman over de leden van de Bloomsbury Groep, gezien door de ogen van Quentin, de neef van schrijfster Virginia Woolf;

en

Tamar van Mal Peet, een aangrijpend verhaal over de Tweede Wereldoorlog en hoe een persoonlijke tragedie de oorlog kleurt.

Deze vijf boeken hebben op buitengewone wijze, literair en lichtvoetig, niet bepaald de makkelijkste thema's vormgegeven. Zo verschillend als deze vijf boeken onderling zijn, zo heterogeen is ook de groep lezers waarvoor ze geschreven zijn. De jury wenst de auteurs en de boeken de aandacht en het lezerspubliek dat ze verdienen.

GOUDEN LIJST

Beste Nederlandse titel

Soldaten huilen niet

Auteur: Rindert Kromhout

Uitgever: Uitgeverij Leopold

Soldaten huilen niet is een goed geschreven, originele, spannende, rijke, frisse en onderhoudende historische roman. Het boek geeft een mooie kijk op het leven van een kunstzinnige familie in het Engeland van het begin van de twintigste eeuw en de kunstenaarswereld rondom de Bloomsbury Groep. Het beschrijft het leven van twee broertjes, Quentin en Julian, die met hun moeder, de schilderes Vanessa Bell, en haar minnaar in een vervallen, maar enerverend landhuis wonen op het Engelse platteland van Sussex. Een oord, waar de dorpsgenoten niet gewend zijn aan het excentrieke leven van de kunstenaars. De familie krijgt veelvuldig bezoek van kleurrijke en creatieve vrienden en familieleden, zoals schrijfster en tante van de jongens Virginia Woolf, kunstenaars en minnaars. De schijnbaar transparante levensstijl staat hoog in het vaandel van de ouders, die er een open huwelijk op na houden. Schijnbaar, want gaandeweg komen de jongens meer te weten over een geheim dat hun ouders al jaren met zich meedragen. Het uitkomen van het geheim maakt een plotseling einde aan hun idyllische jeugd. De oudste broer Julian wil losbreken uit het artistieke milieu en kiest voor hetgeen zijn ouders het meest verafschuwen als hij in 1937 – bevlogen en idealistisch – besluit als soldaat mee te vechten in de Spaanse Burgeroorlog tegen het opkomende fascisme. Zijn intentie is goed, de tragische uitkomst laat zich raden.

Het verhaal begint in 1937 en gaat dan – als in een raamvertelling – terug naar 1925, als de jongens – zes en negen jaar oud – van Londen naar het landhuis Charleston verhuizen. Centraal in het boek staat de wording van de broers Quentin en Julian en hun relatie. Het contrast tussen de twee broers wordt sterk neergezet: Julian, de idealist, die steeds meer belangstelling krijgt voor politiek en daar zeer overtuigd over spreekt, en Quentin, de romanticus, die zich in het schrijven verdiept, twijfelt, en veel nadenkt over het leven. De broers groeien in de loop van het verhaal steeds meer uit elkaar. “De fantasiewereld van zelfbedachte verhalen ligt nu eenmaal mijlenver af van de harde werkelijkheid van de politiek”, moet Quentin, vol heimwee naar hun gelukkige, onschuldige kindertijd, constateren.

“Als jij eerder doodgaat,’ zei ik, ‘zal ik een boek over je schrijven.” Al op de eerste pagina weet de lezer dat hij het boek dat Quentin over zijn broer zou schrijven in handen heeft. Dat geeft het verhaal een bijzondere lading. Quentin zoekt als leerling van zijn tante Virginia naar zijn eigen schrijfstijl. Zo maakt de lezer ook kennis met de poëtische opvattingen van Virginia Woolf en het is bijzonder knap hoe Kromhout de opmerkingen van Virginia Woolf op de teksten van Quentin in het verhaal verwerkt. Het verhaal is hiermee ook een impliciete cursus schrijven.

Soldaten builen niet is een originele, zeer beeldende historische roman, die past in de traditie van de zogenaamde *heritage* films/romans die de Britse cultuur rijk is. De buitenhuizen van Vanessa Bell en Virginia Woolf en de wederwaardigheden van hun bewoners worden prachtig beschreven. Kromhout heeft veel historisch onderzoek verricht en laat feit en fictie natuurlijk samengaan. Hij neemt je mee, en prikkelt om meer te weten te komen over de Bloomsbury Groep en zelf ook een kijkje in Charleston te gaan nemen.

Met *Soldaten builen niet* schreef Rindert Kromhout een geslaagde roman waarin de lezer verdrinkt in een wereld vol interessante en onconventionele figuren en gebeurtenissen en *en passant* veel kennis opdoet over literatuur, kunst, feminisme en ideologieën. Dat Kromhout erin is geslaagd literatuuropvattingen en historische, kunsthistorische en politieke ontwikkelingen zo natuurlijk onderdeel te laten zijn van een meeslepend verhaal over de band tussen twee broers, is indrukwekkend. De jury heeft dan ook unaniem besloten de Gouden Lijst 2011 toe te kennen aan *Soldaten builen niet* van Rindert Kromhout.

GOUDEN LIJST

Beste vertaalde titel

Tamar

Auteur: Mal Peet
Vertaler: Sanne Parlevliet
Uitgever: Uitgeverij van Goor

Tamar is een indrukwekkend verhaal over de Tweede Wereldoorlog en de gevolgen van die oorlog. In deze spannende en goed gedocumenteerde oorlogsroman wordt de impact van de oorlog op verschillende generaties zorgvuldig uitgewerkt in diverse verhaallijnen die vernuftig zijn verknoot. Het verhaal dat zich afspeelt in 1944 is de spil waar het boek om draait. Het vertelt de gebeurtenissen rond de Nederlandse verzetsstrijders Tamar en Dart, die ten tijde van de oorlog in dienst van de Britse geheime dienst operaties uitvoeren op het Europese continent en worden gestationeerd bij een Veluwe verzetsgroep. Daarnaast is er in 1994 de queeste van Tamar, de kleindochter van verzetsstrijder Tamar. Zij is vernoemd naar de codenaam van haar opa. Kleindochter Tamar erft na de tragische dood van haar grootvader een doos met mysterieuze aanwijzingen naar het verleden. Haar onrust en verlangen naar antwoorden voeren de lezer mee als zij als 15-jarige samen met haar neef Johannes op onderzoek uitgaat, haar verdwenen vader terugvindt en een gruwelijk familiegeheim ontdekt. In de epiloog, gesitueerd in 2005, blikte de 25-jarige Tamar terug op haar zoektocht.

De karakters zijn sterk en zorgvuldig neergezet in een verhalende stijl, met weinig beeldspraak. De afwisseling van verhaallijnen, en de dagelijkse praktijk van verzetsstrijders, zorgen voor veel spannende momenten. De tijden zijn hooggespannen; angst en moed strijden om voorrang, en er ontstaat een persoonlijke strijd tussen de twee mannen als hun liefde voor dezelfde vrouw hun persoonlijke relatie en samenwerking in de weg staat. Wie kun je vertrouwen en wie niet?

De blik van de buitenstaanders geeft een genuanceerd beeld van de oorlog en het verzet. Het gaat in deze indrukwekkende roman minder om de ethiek van de oorlog dan om overleven in een lastige oorlogssituatie. De heroïek van de verzetsstrijd komt goed uit de verf, en zal ook zeker jongens aanspreken.

“Het verleden is als een donker huis en alles wat we hebben zijn zaklantaarns met bijna lege batterijen. Het is waarschijnlijk beter er niet te lang te vertoeven, anders zakken we nog door de verrotte vloer, zoals pap. Zoals ik bijna”, constateert een zwangere Tamar in de epiloog. *Tamar* is een vernuftig geconstrueerde, aangrijpende roman over hoe een persoonlijke tragedie de oorlog kleurt. Mal Peet brengt het verleden tot leven. Een aanrader voor alle jongeren die zich willen verdiepen in het verleden om zich onder te dompelen in een tijd, die – hoe uitgekauwd het ook mag klinken –, nooit vergeten mag worden.

EERVOLLE VERMELDING

Achter de stilte

Auteur:	Beate Teresa Hanika
Vertaler:	Merel de Vink
Uitgever:	Uitgeverij Lemniscaat
Oorspronkelijke titel:	<i>Rötkappchen muss weinen</i>

Iedere vrijdag na pianoles op bezoek gaan bij je grootouders – dat klinkt als muziek in de oren. Maar niet voor Justine. Justine is dertien jaar en heeft als doel op haar veertiende een vriendje te hebben en te zeggen wat ze wil. Haar grootvader maakt sinds de dood van zijn vrouw veel aanspraak op het gezelschap van Justine. Ze bezoekt hem met tegenzin en afkeer. Verfijnd knap beschrijft Beate Teresa Hanika hoe Justines grootvader haar al te zeer te na komt. “Als je van iemand houdt op zo’n manier als opa van mij houdt, dan klopt er iets niet, dat weet ik zeker”.

Vertrouwelijk delen van haar gruwelijke geheim mag niet baten. Haar familie heeft er geen oor voor. De auteur zet Justines eenzaamheid neer met korte, toegankelijke zinnen, die treffend weergeven hoe ik-figuur Justine zich voelt. Hanika beschrijft haar aan de ene kant zoals elk meisje dat in de puberteit komt – ‘Ik fiets zo hard ik kan, tot ik steken in mijn zij voel. De zon staat al laag en werpt mijn schaduw schuin voor me uit. Mijn benen zijn veel te lang voor mijn fiets, ik ben zo dun als een veulen en ik zal wel nooit borsten krijgen.’ En aan de andere kant, zoals je geen enkel meisje toewent: ‘Mijn hart klopt als een razende, ik kan het alweer horen in mijn hoofd, en achter mijn voorhoofd voel ik weer dat rare gekriebel. Ik weet nu wat dat voor gekriebel is, dat wist ik al die jaren niet. Deze kriebel betekent angst, verschrikkelijke angst.’

Justine zoekt een schuilplaats in een – ooit vrijstaande, maar nu in een nieuwbouwwijk ingebouwde – villa, waar ze voorheen met vrienden speelde. Ze vindt na geruzie met een groep jongens uit de nieuwbouwwijk, een *best friend*: Klap, met wiens hulp ze haar situatie doorbreekt.

Achter de stilte beschrijft het ontdekken van verliefdheid, en de kracht, moed en volwassenwording die daaruit voortkomen. Drie aspecten keren telkens terug: Justine blikt terug op de ontmoeting en de strijd met de jongens, haar leven thuis met haar ouders, zus en afwezige broer; en de bezoeken aan haar

opa. Deze mix zorgt voor een goede balans tussen beklemming, walging, angst en eenzaamheid aan de ene kant en plezier, opwinding, gezelligheid en onbezorgdheid aan de andere kant. Het beklemmende verhaal is daardoor draaglijk.

Beate Teresa Hanika zit de lezer dicht op de huid. Zij is een talentvol schrijfster met een klaarblijkelijk groot begrip voor hoe uiterlijke schijn hooggehouden kan en dient te worden in tijden van nood. Het is bijzonder hoe Hanika geloofwaardig vorm geeft aan het bewustwordings- en erkenningsproces van hoofdpersoon Justine. Hoe ze Justine's grotendeels onderhuidse strijd met haar grootvader en het gebrek aan steun van haar familie – niet bepaald de lichtste kost – vermengt met heel gewone en fijne jeugdervaringen.

Achter de stilte is een knap debuut over een gewaagd onderwerp. Een prachtig verhaal met een goede balans: actueel en beklemmend, maar tegelijkertijd nuchter van toon en tot nadenken stemmend.

EERVOLLE VERMELDING

Als je terugkomt

Auteur:	Rebecca Stead
Vertaler:	Jenny de Jonge
Uitgever:	Em. Querido's Uitgeverij
Oorspronkelijke titel:	<i>When you reach me</i>

‘*Het mooiste wat een mens kan ervaren is het mysterie*’ – dit citaat van Einstein vormt het motto van dit bijzondere boek. Fantasie, spanning, sciencefiction, oog voor detail en humoristische personages – *Als je terugkomt* heeft het allemaal in huis, het mysterie voorop. Het is een verhaal dat je niet meteen doorgrondt, maar heerlijk is om in weg te zinken naar een andere wereld. Hoofdpersoon is Miranda, een meisje van elf, sleutelkind in New York in de jaren zeventig, dat gewone dingen meemaakt. Ze is een typische beginnende tiener voor wie de wereld steeds groter wordt en (voor)oordelen en meningen voortdurend veranderen. Haar vriendschap met boezemvriend en buurjongen Sal raakt steeds meer op losse schroeven doordat ze uit elkaar groeien. Thuis helpt ze haar moeder met de voorbereidingen op deelname aan *De 20.000 dollar Show* – ‘Mam moet dit geld winnen’.

Het wordt spannend als Miranda op een dag een mysterieus briefje vindt met daarop de boodschap ‘Ik ben gekomen om het leven van je vriend te redden, en dat van mezelf.’ En als ze Marcus ontmoet, een jongen die gelooft in tijdreizen, en ze kennismakt met de ‘lachende man’ – een gestoorde zwerver die altijd met zijn hoofd onder de brievenbus slaapt. Hij roept haar onbegrijpelijke dingen na, die ze maar niet uit haar hoofd kan zetten. Miranda gelooft dat er een verband moet bestaan tussen al deze componenten, die in drie verhaallijnen worden uitgewerkt. Een belangrijke rol in het boek is weggelegd voor Miranda’s lievelingsboek *Een scheur in de ruimte* van Madeleine L'Engle, een boek over tijdreizen.

Als je terugkomt is een subtiele mix van realisme en sciencefiction, een intrigerende roman over andere dimensies en tijdreizen, over een wereld die andere regels heeft. Niet door tijdreismachines of marsmannetjes, maar subtieler. In de korte, filmische hoofdstukken komen allerhande puzzelstukjes voor, die pas aan het slot bij elkaar lijken te komen. En dan komt de ontknopning alsnog als een verrassing.

Deze fascinerende roman leest als een puzzel. Het boek is zeer zorgvuldig opgebouwd en goed vertaald. Pas bij herlezen vallen de stukken op hun plaats. De lezer rest, als de slang die in zijn staart bijt, niets anders dan meteen opnieuw te beginnen met lezen in dit boeiende puzzelboek.

EERVOLLE VERMELDING

Dieven

Auteur:	Will Gatti
Vertaler:	Esther Ottens
Uitgever:	Em. Querido's Uitgeverij
Oorspronkelijke titel:	<i>Two Good Thieves</i>

Dieven is een adembenemend spannend avontuur van twee straatdiefjes die in een Zuid-Amerikaanse miljoenenstad hun hoofd boven water moeten houden. Demi en Baz leven van straatroof. Ze zijn snel, onzichtbaar en daarom goed. Ze wonen bij Fay, een vrouw die hen onderdak biedt in de sloppenwijk, de barrio, en voorziet van bescherming in ruil voor een deel van hun opbrengsten. Het gaat mis als ze op een dag een ring roven van een dame. Het blijkt een zeer dure ring van een zeer belangrijke dame: de vrouw van de politiecommissaris. Niet alleen de politie zet de jacht in op de twee dieven, ook tal van andere criminelen zetten hun zinnen op het tweetal.

Dieven is een meeslepend en prachtig geschreven roman, met sterke karakters. Een vlot verhaal dat zindert van de actie, afgewisseld met overpeinzingen van het sympathieke meisje Baz en gevat commentaar van haar op Demi. Met veel vaart in de taal nemen lange, beeldende zinnen de lezer mee de barrio in. ‘Ze blijft zoveel mogelijk in de zijstraten, rent rond een plein waar alle trams in een hoek samendrommen, en het doosje lijkt wel met lijm aan haar hand vast te zitten; dit is de prijs, de geluksprijs. Zo is het leven. Geluk. Pech. En als het geluk op haar pad komt, weet ze, dan moet ze het grijpen, zo snel denken dat het bijna geen denken is en er als de wind vandoor gaan. Er is alleen geen wind, alleen zware, plakkerige hitte waar ze als een mes doorheen snijdt.’

Dieven is geen moralistisch verhaal, maar biedt een levensecht en niet-geromantiseerd kijkje in het leven van straatkinderen in een derde-wereldstad – een ongebruikelijke setting voor een jongerenboek. De realiteit is hard en werkelijk veel kan er niet veranderen aan de situatie van jongeren die opgroeien en moeten zien te overleven in de sloppenwijken. De ontwikkeling die Demi en Baz doormaken krijgt op onnadrukkelijke en knappe wijze een plaats in het verhaal. Bewuster van hun eigen mening en zelfbeschikking laten zij zich niet langer de wet voorschrijven – een kleine, maar belangrijke stap op de weg naar onafhankelijkheid en volwassenheid. Daarmee is *Dieven*, zonder de realiteit te schuwen, een hoopvol verhaal over kinderen die opgroeien aan de rafelrand. Will Gatti is een groots verteller.